

Fredrikke

Organ for FoU-publikasjoner - Høgskolen i Nesna

Argumenter for og erfaringer med fysisk aktivitet i skolen hver dag

En analyse av et utvalg relevant litteratur og prosjekter i og utenfor Nordland

Vidar Hammer Brattli
Kolbjørn Hansen

Pris kr. 55,-
ISBN 82-7569-124-9
ISSN 1501-6889

2005, nr. 7

Utgitt i samarbeid med Nordland fylkeskommune
Enhet for fysisk aktivitet og naturopplevelser



HØGSKOLEN I NESNA

Om Fredrikke Tønder Olsen (1856-1931)

Fredrikke Tønder Olsen ble født på handelsstedet Kopardal, beliggende i nåværende Dønna kommune. Det berettes at Fredrikke tidlig viste sin begavelse gjennom stor interesse for tegning, malerkunst og litteratur. Hva angår det siste leste hun allerede som ung jente "Amtmannens døtre".

Kildene forteller at Fredrikke levde et fascinerende og spennende liv til tross for sine handikap som svaksynt og tunghørt. Hun måtte avbryte sin karriere som gravørlærling fordi synet sviktet. Fredrikke hadde som motto: "Er du halt, er du lam, har du vilje kjem du fram." Fredrikke Tønder Olsen skaffet seg agentur som forsikringsagent, og var faktisk den første nordiske, kvinnelige forsikringsagent. Fredrikke ble kjent som en dyktig agent som gjorde et utmerket arbeid, men etter 7 år måtte hun slutte siden synet sviktet helt.

Fredrikke oppdaget fort behovet for visergutter, og startet Norges første viserguttbyrå. Hun var kjent som en dyktig og framtidsrettet bedriftsleder, der hun viste stor omsorg for sine ansatte. Blant annet innførte hun som den første bedrift i Norge vinterferie for sine ansatte.

Samtidig var hun ei aktiv kvinnesakskvinne. Hun stilte gratis leseværelse for kvinner, inspirerte dem til utdanning og hjalp dem med litteratur. Blant hennes andre meritter i kvinnesaken kan nevnes at hun opprettet et legat på kr. 30 000,- for kvinner; var æresmedlem i kvinnesaksforeningen i mange år; var med på å starte kvinnesaksbladet "Norges kvinder" som hun senere regelmessig støttet økonomisk.

Etter sin død ble hun hedret av Norges fremste kvinnesakskvinner. Blant annet er det reist en bauta over henne på Vår Frelses Gravlund i Oslo. Fredrikke Tønder Olsen regnes som ei særpreget og aktiv kvinne, viljesterk, målbevisst, opptatt av rettferdighet og likhet mellom kjønnene.

Svein Laumann

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
1 INNLEDNING	4
1.1 Formålet med oppdraget	4
1.2 Hva er undersøkt	4
2 METODE	5
2.1 Litteraturgjennomgang	5
2.2 Intervju	6
3 RESULTATER	8
3.1 Argumentasjon relevant for innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen.....	8
3.2 Relevante prosjekt utenfor Nordland	10
3.2.1 Barn – bevegelse – oppvekst.....	10
3.2.2 IL@skolen	11
3.2.3 Hålsa + Kunskap! Bunkeflomodellen	13
3.3 Relevante prosjekt i Nordland.....	14
3.3.1 Ild-sjeler	15
3.3.2 Kompetanseheving	16
3.3.3 Anlegg	17
3.3.4 Planverk.....	18
3.3.5 Offentlige stillinger	22
3.3.6 Skole og barnehage	24
3.3.7 Den frivillige idretten	26
3.3.8 Barna og ungdommene.....	26
3.3.9 Foreldre	27
3.3.10 Økonomi.....	28
3.3.11 Helhetlig tenking	29
4 SAMMENFATNING OG TILRÅDINGER	32
4.1 Sammenfatning.....	32
4.2 Tilrådinger.....	34
Referanser.....	36

Forord

Denne rapporten er finansiert av og utarbeidet på oppdrag fra Nordland fylke, Enhet for fysisk aktivitet og naturopplevelser.

Gjennom analyse av et utvalg aktuell litteratur og relevante prosjekter i og utenfor Nordland, har en søkt å skaffe til veie argumenter for fysisk aktivitet i skolen hver dag og erfaringer av betydning for gjennomføring av dette. Takk til lærere og skoleledere som har stilt opp på intervju.

Nesna 30.04.04

Vidar Hammer Brattli
Kolbjørn Hansen

Sammendrag

Hensikten med denne rapporten har vært å bringe fram argumentasjon relevant for innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen, samt å skaffe en oversikt og analyse av gjennomførte prosjekt i Nordland relevant for innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen. Dette er gjort ved å undersøke relevante forskningsprosjekt og litteratur på området. Prosjektene i Nordland er analysert med tanke på å finne årsaker til at prosjektenes innhold videreføres eller ikke videreføres etter endt prosjektperiode.

Rapporten tar for seg følgende prosjekt: Friluftsliv fra barnsben av (Nagy 1995), Friluftskole (Vinje 1996), Idrett som motor (Hanssen og Sandvin 1995), Ut er in (Rønning 2002), Uteskole – fra ide til praksis (Lunde 2000), FYSAK Nordland (Lagestad 2003) og Tarzan eller sytpeis? (Limstrand 2003). Rapporten tar også for seg prosjektene Hälsa + Kunskap! Bunkeflomodellen, IL@skolen og Barn – bevegelse – oppvekst (BBO-prosjektet). Dette er prosjekter utenfor Nordland som synes relevante i forhold til daglig fysisk aktivitet i skolen.

Det kan argumenteres for daglig fysisk aktivitet i skolen, fordi dette vil gi bedre generell fysiske form, mentale helse og sannsynligvis en mer positiv holdning til fysisk aktivitet. Endret holdning til fysisk aktivitet er viktig med tanke på adferdsendring i et livslangt perspektiv. En rekke storingsmeldinger tilsier satsning på daglig fysisk aktivitet i skolen. Det pekes på at en utvidet skoledag vil gi bedre muligheter for daglig fysisk aktivitet for alle elever. Norges idrettsforbund ønsker også en slik satsning.

Det synes sentralt for implementering av en slik satsning å fokusere på en helhetlig tenkning og skolens egenart som arena. De kommunale planene må sikre økonomiske bidrag og pålegge skolene og innføre og videreføre satsing på daglig fysisk aktivitet. Dette betyr at skolen må få oppslutning og støtte. Det betyr også at skolens ledelse og lærere må forplikte seg til å lage og implementere planer innen satsningsområdet. Læreren er den viktigste enkeltfaktoren i en slik satsning. Det er læreren som planlegger, organiserer, sørger for gjennomføring og evaluerer. Læreren må derfor sikres nødvendig støtte blant annet gjennom etterutdanning. Positive og engasjerte foreldrene kan bidra med verdifull kunnskap og erfaring. De kan også bidra til positive og engasjerte barn og unge. Dersom den frivillige idretten tas med i implementeringen, må den tilføres ressurser og oppleve reell medvirkning.

1 INNLEDNING

1.1 Formålet med oppdraget

Denne rapporten har kommet som følge av et oppdrag fra Nordland fylkeskommune, enhet for fysisk aktivitet og naturopplevelser. Oppdraget har to formål:

- Skaffe til veie en oversikt og analyse av argumentasjon relevant for innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen.
- Skaffe en oversikt og analyse av gjennomførte prosjekt i Nordland relevant for innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen.

1.2 Hva er undersøkt

Rapporten har to hovedområder. For det første gjør rapporten rede for argumenter relevant for å innføre daglig fysisk aktivitet i skolen. Denne argumentasjonen er fremskaffet ved å undersøke relevante forskningsprosjekt.

For det andre tar rapporten også for seg prosjekter som er gjennomført i Nordland og analyserer disse i forhold til innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen. Prosjektene i Nordland analyseres med tanke på å finne årsaker til at prosjektenes innhold videreføres eller ikke videreføres etter endt prosjektperiode. Denne type kunnskap er relevant i forhold til hva som skal vektlegges i innarbeiding av daglig fysisk aktivitet i skolen.

2 METODE

Det empiriske bakgrunns materialet har blitt samlet inn ved hjelp av intervju og gjennomgang av litteratur. Metoden har dermed en relativt kvalitativ natur. Krav til representativitet vil følgelig ikke ha en sentral plass. Den kvalitative metode kjennetegnes mer ved at den fokuserer på forståelsen av forhold. Metoden gir større nærhet til det/dem som blir undersøkt, og undersøkelsesenheten kan selv styre si egen medvirkning (Holme og Solvang 1993).

Dette betyr at funn er ment for analytisk generalisering (Kvale 1997), dvs. at generaliseringspåstander baserer seg på en assertorisk logikk. Assertorisk logikk kjennetegnes ved at bevis spesifiseres og argument gjøres eksplisitte. Dermed tillates leseren selv å bedømme generaliseringens holdbarhet.(ibid.).

Resultatene må også ses på som et forsøk på å finne argumentasjon for daglig fysisk aktivitet og å svare på hvorfor satsningsområdene i de undersøkte prosjekt er videreført eller ikke. Funn i denne rapporten kan muligens også bidra til en dypere innsikt i meninger, holdninger og verdier som er relevant i forhold til fremtidige prosjektarbeid i kommuner, barnehager og skoler. Særlig relevant kan funn fra denne rapporten være i forhold til implementering av daglig fysisk aktivitet i skolen.

2.1 Litteraturgjennomgang

Det har blitt foretatt søk og gjennomgang av litteratur som generelt kan belyse argumenter relevant for daglig fysisk aktivitet i skolen. Hovedsakelig har det blitt søkt i norske baser tilgjengelig via nettbiblioteket.

Det er også gjennomført søk for å finne relevant litteratur i forhold til prosjekt i Nordland relevant for daglig fysisk aktivitet i skolen. Denne litteraturen er ment som støtte i forbindelse med intervju av prosjektdeltagere i gjennomførte prosjekt. I denne sammenhengen tar rapporten for seg følgende prosjektene Friluftsliv fra barnsben av (Nagy 1995), Friluftretta skole (Vinje 1996), Idrett som motor (Hanssen og Sandvin 1995), Ut er in (Rønning 2002),

Uteskole – fra ide til praksis (Lunde 2000), FYSAK Nordland (Lagestad 2003) og Tarzan eller sytpeis? (Limstrand 2003).

Rapporten tar også for seg prosjektene Hälsa + Kunskap! Bunkeflomodellen, IL@skolen og Barn – bevegelse – oppvekst (BBO-prosjektet). Dette er prosjekter utenfor Nordland som synes relevante i forhold til daglig fysisk aktivitet i skolen.

2.2 Intervju

Forskningsintervju er basert på den hverdagslige og faglig samtale eller konversasjon (Kvale 1997). Slike intervju kan betegnes som halvstrukturerte livsverden-intervju. De defineres gjerne som intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene (ibid.).

Intervjuets tema kom i stand etter oppdrag fra Nordland fylkeskommune, enhet for fysisk aktivitet og naturopplevelse. Teamet er kunnskaper om fysisk aktivitet i skolen hver dag gjennom en analyse av relevante prosjekter i Nordland. Temaet er undersøkt ved å intervjuere deltagere i prosjekter gjennomført i Nordland siden begynnelsen av 1990-tallet.. De prosjektene som er med i denne sammenhengen er:

- Friluftsliv fra barnsben av

Friluftsliv fra barnsben av hadde som hovedmål tilrettelegging for økt natur- og friluftsopplevelse for barn under skolealder. Dette for å skape grobunn for naturvennlige holdninger, positiv personlighetsutvikling og en sunn livsstil gjennom fysisk aktivitet. Prosjektet ble gjennomført i fem barnehager i Nordland.

- Friluftretta skole

Hovedmålet med prosjektet Friluftretta skole, var å vise at uteskole er en glimrende metode for innlæring av de kunnskaper og ferdigheter som står formulert i Mønsterplanen for grunnskolen. Prosjektet ble gjennomført på en ungdomsskole i Nordland.

- Idrett som motor

Idrett som motor hadde som målsetting å koble sammen frivillige organisasjoner (for eksempel den frivillige idretten) og offentlige etater i et bredt samarbeid. Prosjektet ble gjennomført i 9 kommuner i Nordland fylke

- Ut er in.

Ut er in hadde som mål å fremme mer og bedre uteaktivitet. Prosjektet ble gjennomført i en rekke skoler, barnehager og skolefritidsordningen i Nordland.

Det er også foretatt intervju ved en skole som selv har initiert prosjekt relevant for temaet i denne rapporten.

15 personer ble intervjuet om deres erfaringer fra prosjekt de hadde deltatt i. Dette antallet var et kompromiss mellom å ha et representativt utvalg og de ressursene som lå til rådighet for denne rapporten. Utvelgingen av intervjuobjekter ble i hovedsak gjort tilfeldig. I et tilfelle var det ikke mulig å gjøre noe utvalg siden kun en skole deltok i prosjektet.

Reliabilitets- og validitetskontroller er forsøkt holdt gjennom hele prosjektet. Intervjuene ble i hovedsak gjort ut fra evalueringsrapporter fra de utvalgte prosjektene. I disse tilfellene ble det utarbeidet en intervjuguide for hvert prosjekt ut fra prosjektets evalueringsrapport. Der det ikke forelå noen evalueringsrapport, ble det ikke utarbeidet noen intervjuguide. Alle intervju er foretatt av samme intervjuer. Dette vanskeliggjør kontroll av intervjuerrelabilitet. Alle intervjuer ble imidlertid skrevet ut i tekst, og etter grundig kvalitativ tolkning, kategorisert etter innhold.

3 RESULTATER

Kapittelet tar for seg en oversikt over og analyse av det empiriske materialet som skal belyse formålet med oppdraget. En del vil dreie seg om argumentasjon relevant for daglig fysisk aktivitet i skolen. Den andre delen vil ta for seg prosjekt i og utenfor Nordland relevant for varig innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen.

3.1 Argumentasjon relevant for innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen

En gjennomgang av litteratur synes å etterlate et inntrykk av uenighet om hvorvidt det foreligger klare forskningsresultater på at dagens elever i skolen er mindre fysisk aktive enn tidligere. Det synes imidlertid å herske en viss oppfatning om at så er tilfelle (Mjaavatn og Skisland 2003b). Det finnes også tilfeller der enkeltlærere i ungdomskolen rapporterer om nedgang i fysisk form (Aasbø 2002). Rapporten om økt fedme og nedsatt fysisk form blant barn (Tudor-Locke et al. 2001) kan også være en indikasjon på at barn og unges fysiske aktivitetsnivå er dalende.

Mjaavatn og Skisland (2003a) advarer mot den helsesvekkende tendensen livsstilsutviklingen har hatt i Norge de siste årene. Som løsning på dette problemet, lanseres ofte økt fysisk aktivitet. Dette synes rimelig ut fra dagens kunnskaper om sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse. En omfattende oppsummering av dagens kunnskaper om denne (ibid.) graderer årsakssammenhenger i tre kategorier; overbevisende, sannsynlig og mulig.

Rapporten konkluderer med at det er overbevisende årsakssammenhenger mellom økt antall timer i kroppsøving og bedring av barns generelle fysisk form. Slik overbevisende sammenheng finnes også mellom bevisst arbeid med innhold og gjennomføring i kroppsøvingstimen og økt fysisk aktivitet i timene. Den finner også overbevisende sammenhenger mellom fysisk aktivitet, mentale helseproblemer og stressmestring.

Rapporten finner sannsynlig årsakssammenheng mellom det som skjer i skolesammenheng og senere adferd. Det er sannsynlig at fokus på fysisk aktivitet i skoletiden gir økt fysisk aktivitet i fritiden. Det er også sannsynlig at lærernes kompetanse bidrar til økt fysisk aktivitet i

fritiden. Videre anses det som sannsynlig at barn og unges prestasjonsevne er i nedgang. Det er sannsynlig at bedring av fysisk form og helse gjennom kroppsøvningsfaget er betydelig blant de fysisk sett svakeste elevene. Generell helseopplysning kan sannsynligvis gi økt effekt. For kroppsøvningsfaget finner rapporten det sannsynlig at mange aktiviteter er godt tilpasset de som mesterer faget og at utstrakt bruk av ballspill påvirker trivselen negativt for en del av elevene. Det er sannsynlig at mer bevist valg av aktiviteter kan påvirke trivselen for enkeltelever. Videre finner rapporten det sannsynlig at det er en positiv sammenheng mellom utvidet fysisk aktivitet/utvidede rammer for kroppsøvningsfaget og holdning til fysisk aktivitet. Det er sannsynlig at det er en sammenheng mellom informasjon og kunnskap om sammenhengen mellom helse og fysisk aktivitet, og reell fysisk aktivitet. En lignende sammenheng mellom helse relatert undervisning og holdninger til fysisk aktivitet synes også sannsynlig. Også skolegårdens størrelse og utforming vil sannsynligvis henge sammen med graden av fysisk aktivitet i friminuttene.

Rapporten finner en mulig årsakssammenheng mellom informasjon og opplysning om verdien av fysisk aktivitet og bedring av den fysiske formen. Den finner også en mulig sammenheng mellom involvering fra foreldrenes side og økt fysisk aktivitet i fritiden. Det er også mulig at økt fysisk aktivitet i skolen bidrar til fysisk aktivitet senere i livet. Økt fysisk aktivitet kan også muligens gi bedre klasseromsadferden. For kroppsøvningsfaget finner rapporten at det muligens er en positiv sammenheng mellom konkurranseglede og trivsel i kroppsøvningsfaget samt at mindre fokus på enkeltelever i prestasjonssituasjonen kan bidra til å øke elevenes trivsel i faget. Uteskole kan muligens bidra til økt aktivitet i friminuttene. En bedre tilrettelegging av skolens uteområde kan muligens ha en særlig effekt på ungdomstrinnet. Tilgang på ubearbeidet terreng og vegetasjon samt variasjon i skolegårdens utrustning kan også muligens føre til økt fysisk aktivitet.

Ericsson (2003) har undersøkt for sammenhenger mellom fysisk aktivitet, motoriske ferdigheter, oppmerksomhet og akademiske prestasjoner. Denne undersøkelsen er kanskje særlig interessant fordi den er tilknyttet Bunkefloprosjektet i Sverige (Gärdsell 2003). Funn herfra indikerer en sammenheng mellom daglig fysisk aktivitet og god motorikk. Resultatene er mer tvetydig med hensyn til fysisk aktivitet og oppmerksomhet. Det er imidlertid interessant at undersøkelsen finner sammenhenger mellom daglig fysisk aktivitet og akademiske prestasjoner som lesing, skriving og matematikk.

Mjaavatn og Skisland (2003b) finner stor muligheter for å bruke kroppsøvingsfaget i påvirkningen av barn og unges fysiske form. De finner også klar sammenheng mellom antall timer i kroppsøving og fysisk form. Bedre utdannede lærere gir også bedre kvalitet på undervisningen. Midtimer og lange friminutt ser også ut til å kunne gi økt fysisk aktivitet. Det anbefales også at foreldre, lærere og trenere engasjeres for å gjøre både idrett og kroppsøving mer populært og lystbetont (Mjaavatn og Skisland 2003a).

Ekeland et al. (2003) finner at sammensatte tiltak, som for eksempel helsefremmende skoler, fremmer fysisk form.

Lindholm (1992) finner at gode skolegårder har tilgang til naturen. Denne tilgangen gir større frihet og lek over flere dager. Slike skolegårder oppleves som triveligere og har flere aktiviteter. Det understreks imidlertid at naturområdene må være tilstrekkelig store for å gi effekt.

3.2 Relevante prosjekt utenfor Nordland

Det finnes nok mange eksempler på prosjekt, også utenfor Nordland fylke, som har gitt kunnskap relevant for innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen. Av praktiske hensyn kan ikke alle omtales. I denne rapporten vil prosjektene Hälsa + Kunnskap! Bunkeflomodellen, IL@skolen og Barn – bevegelse – oppvekst (BBO-prosjektet) omtales. Utvalget er gjort ut fra prosjektenes relevans i forhold til varig innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen.

3.2.1 Barn – bevegelse – oppvekst

Dette prosjektet er knyttet til 1. - 4. klasse i grunnskolen. Målet er å integrere fysisk aktivitet i skolehverdagen (Gundersen og Mjaavatn 2003). Her pekes det også på en rekke offentlige dokumenter som tilsier satsning på daglig fysisk aktivitet i skolen. Stortingsmelding 39 BFD (2001-2002) fremhever samarbeid mellom myndigheter, barn og ungdom, foreldre og frivillige organisasjoner og grupper som viktig. Stortingsmelding nr. 14 KKD (1999-2000) påpeker statens ansvar for fysisk aktivitet, særlig blant barn og unge. Allerede i stortingsmelding nr. 41 KKD (1991-1992) oppfordres det til samarbeid mellom skole og

idrett. I Stortingsmelding nr. 16 HD (2002-2003) trekkes bedring av fysisk aktivitet i skolen og SFO frem. Kvalitetsutvalget har i sitt dokument, NOU 2003:16, pekt på viktigheten av god helse. Utvalget forslår også daglig fysisk aktivitet på småskoletrinnet.

Læreplanverket for grunnskolen (L-97) er også et viktig dokument i forbindelse med BBO-prosjektet. L-97 oppfordrer skolen til samarbeid med organisasjoner, institusjoner og andre som arbeider med tiltak for barn og unge. L-97 fremhever også at idrettsorganisasjonene bør bli en sentral medspiller i skoleverket.

Idrettspolitiske dokument fremheves også som relevante i forbindelse med BBO-prosjektet. NIF har gjennom sitt idrettspolitiske dokument for tingperioden 2003-2007, signalisert et ønske om å påvirke til økt fysisk aktivitet i skolehverdagen.

Prosjektet Barn – bevegelse – oppvekst har prøvd ut flere organisasjons- og aktivitetsmodeller. Særlig fremheves fokus på et helhetlig tilbud. Aktiviteter i skoletiden kombineres med SFO og idrettsskole. I skoletiden inkluderes kroppsøving, uteskole og frilek i friminuttene som en del av den daglige fysisk aktiviteten. I SFO inkluderes utedag og leker i sal og vann. Idrettsskolen drives av idrettslag i SFO-tiden. Fokuset her synes å være allsidighet.

For 1. og 2. klasse anbefaler prosjektet at hovedansvaret for daglig fysisk aktivitet legges på personalet i skole og SFO. Den organiserte idretten anbefales ikke å ha tilbud til denne aldersgruppen. Idrettsskole anbefales først i 3. og 4. klasse. Idrettsskolen bør etablere et partnerskap med skolen og SFO. Uteskole og kroppsøving inngår også for 3. og 4. klasse i en helhetlig modell.

For alle klassetrinn peker prosjektet på at kompetanseheving på området fysisk aktivitet er et viktig tiltak for skolen. Prosjektet anbefaler også tett samarbeid med hjemmet, utviding av skoledagen, opprusting av skolens uteområde, og styrking av statusen til fysisk aktivitet.

3.2.2 IL@skolen

IL@skolen er et samarbeidsprosjekt mellom skole og idrettslag i Buskerud fylke. Prosjektet har som målsetning å øke fysisk aktivitet blant ungdom gjennom samarbeid skole og

idrettslag. Tanken er at dette samarbeidet i praksis skal gi en times fysisk aktivitet hver dag. Prosjektet er gjennomført i seks 8.klasser i Buskerud fylke, der tre skoler fungerte som forsøksskoler og tre skoler som kontrollskoler.. Idrettslagene har ansatt en koordinator i 50% stilling som virker både i skolen og idrettslaget. Skolene har satt av lærerressurs for oppfølging fra sin side.

Prosjektet er et mangfoldig samarbeid mellom det offentlige og det frivillige. Det er også inngått partnerskapsavtaler med kommune og fylkeskommune. Prosjektet vektlegger også kompetanseheving blant ungdommene og lærerne. I prosjektet integreres også andre livsstilsfaktorer som kosthold og røyking.

Evalueringsrapporten fra IL@skolen (Säfenbom et al. 2003) undersøker for effekt og prosess. Evalueringen avdekker at effekten av obligatorisk virksomhet i størst grad er økt aktivitetsnivået. Men bligatorikk reduserer samtidig gleden ved å være i fysisk aktivitet. Dette er betenkelig på lang sikt med tanke på viktigheten ved at foreldre, lærere og trenere engasjeres for å gjøre både idrett og kroppsøving mer populært og lystbetont (Mjaavatn og Skisland 2003a). Säfenblom et al. (2003) peker også på at generell glede ved å være i fysisk aktivitet påvirker den faktiske aktiviteten både på skolen og i fritiden.

Jenter ser ut til å være mindre aktive enn gutter (ibid.). Prosjektet IL@skolen viser imidlertid at jenter som har deltatt i prosjektet har mindre tilbakegang i aktivitet enn jenter som ikke har vært med i prosjektet. Undersøkelsen viser samtidig at prosjektet ikke har hatt noen effekt på de unges fysiske aktivitet på fritiden. Aktivitetsøkningen skyldes dermed strukturell omlegging av friminutter til aktivitetstimer og at den fysiske aktiviteten var obligatorisk. Elever tilknyttet obligatorisk aktivitet rapporterer en signifikant mer negativ utvikling i opplevd glede av fysisk aktivitet enn skoler med frivillig aktivitet.

Spørreskjema fra prosjektet IL@skolen har ikke vist gjennomgående aktivitetsendring eller holdningsendring. Årsaken til dette synes å være at elvene ved prosjektskolen var relativt aktive og interesserte i utgangspunktet og at spørreskjema som metode ikke var gunstig for å undersøke for holdnings- og adferdsendring. Kvalitative undersøkelser fra prosjektet avdekker en svært positiv holding til prosjektet. Ungdommene mener i stor grad at de har blitt mer aktive og at aktivitetene har vært meningsfulle.

Prosjektets prosess har avdekket at samarbeid mellom skole og frivillige idrettslag kan være en stor utfordring. Nøkkelen ser ut til å ligge i å skape engasjement og aktivitet blant ungdommene. Ungdommenes opplevelse av prosjektet påvirkes av voksnes engasjement.

Et lavt engasjement fra skolens lærere og det frivillige idrettslaget skaper dermed et passivt prosjekt. For prosjektet IL@skolen var det i stor grad er sosiale faktorer som bidro til å avgjøre om ungdommene deltok.

3.2.3 Hälsa + Kunskap! Bunkeflomodellen

Hälsa + Kunskap! Bunkeflomodellen startet høsten 1999 som et prosjekt ved Ängslättskolan i Bunkeflostrand i Sverige (www.bunkeflomodellen.com). Skolen ønsker å arbeide etter WHO's konsept om en helsefremmende skole. For skolen innebærer dette at hverdagen skal ha et helhetlig fokus på fremming av fysisk og psykisk helse. Denne helhetlige tenkingen gir seg uttrykk i holdninger som "det kreves en hel by for å oppdra ett barn". Likens legges det vekt på indre motivasjon og opplevelse av bevegelsesglede.

Prosjektet viser også sin helhetlige natur ved at det har fokus på livsstilsvalg og ønsker å fokusere på helse i et livslangt perspektiv. Hovedfokuset synes å være å gi barnet ferdigheter og mulighet til å ta ansvar selv for sin helse i et livslangt perspektiv. Det er dermed snakk om en varig påvirkning av handlinger og vaner. Skolen framstår som en naturlig arena siden man treffer alle barn her og man treffer de over lang tid. Skolefokusen forutsetter imidlertid at skolen har en naturlig autoritet. Det betyr at hele nettverket må støtte skolen som arena, og at lærerne må åpne seg for omverdenen. Det synes som om erfaringer fra Bunkeflo tilsier at lærerne er viktige aktører i den praktiske gjennomføringen av prosjektet.

Ved å samarbeide med den lokale frivillige idretten, klarte skolen i 1999 å innføre daglig fysisk aktivitet i 1. klasse. I dag har alle barna på skolen daglig fysisk aktivitet. Ängslättskolan er en 1-5-skole. Prosjektet er i Norsk målestokk dermed mest sammenlignbar med prosjekt på småskoletrinnet. Det fremtidige målet i Bunkeflostrand er imidlertid at alle barn på skolen skal få daglig fysisk aktivitet.

Skolen har ansatt en helsepromotor. Denne har som oppgave å utvikle prosjektet i samarbeid med skolens personale, elever og foreldre. Engasjement fra personalet og foreldrene

fremheves som viktig. Det synes rimelig å anta at helsepromotoren koster skolen ressurser de kunne brukt annerledes. Når de likevel velger å videreføre denne prioriteringen, kan dette være en indikasjon på at denne profesjonelt ansatte ressurspersonen er viktig for prosjektets liv og utvikling.

Erfaringer fra Bunkeflo inkluderer også skolens ledelse. Rektor ved skolen fremveves som nøkkelpersonen i strategisk satsning. Med støtte herfra finnes ingen begrensninger. Rektor ved Ängslättskolan er sentral i prosjektet. Ledelsen har bestemt at skolen skal satse på helse, og at daglig fysisk aktivitet er obligatorisk på samme måte som lesing, skriving og regning. Rektoren har også prioritert prosjektet som et viktig strategisk anliggende for hele skolen. Dette har bl.a med ført at en av lærerne ved skolen er tilsatt i 50% stilling som helsepromotor.

Idrettsbevegelsen må på sin side ha fokus på allsidighet. En elitetenking vil ikke være forenelig med prosjektes ide. Det kan synes rimelig å anta at den frivillige idretten i Bunkeflostrand, i likhet med de fleste idrettslag i norske småbyer, har begrensede økonomiske ressurser. På tross av dette har den frivillige idretten ansatt en idrettsleder som arbeider i skolen. Dette kan tyde på at også den frivillige idretten ser hvor viktig profesjonelt ansatte er for prosjektets liv og utvikling.

Hälsa + Kunskap! Bunkeflomodellen har fått nasjonal betydning i Sverige. Det svenske utdanningsdepartementet har fått opp øynene for viktigheten av fysisk aktivitet i skolen. Det kan også synes som om slike tanker har nådd de Norske myndighetene, kanskje klarest uttalt i NOU 2003:16.

3.3 Relevante prosjekt i Nordland

Gjennom å analysere gjennomførte prosjekt i ettertid, kan man avdekke verdifulle erfaringer slik at implementering og videreføring av satsningsområdene i forbindelse med fremtidige prosjekt blir best mulig. I dette underkapittelet er det forsøkt å systematisere de erfaringer prosjektdeltagere sitter igjen med i dag. Disse er systematisert i erfaringer i forhold til ildsjeler, kompetanseheving, anlegg, planverk, offentlige stillinger, skole og barnehage, den frivillige idretten, barn og ungdom, foreldrem, økonomi og helhetlig tenking.

3.3.1 Ild-sjeler

Enkeltpersoners interesse og engasjement ser ut til å ha betydning i gjennomføring og videreføring av prosjekt. Erfaringer fra tidligere prosjekt tilsier at personlig interesse er en viktig faktor. Personlig engasjement og interesse hos personer involvert i prosjektet, har vært viktige faktorer for at prosjektet har blitt en suksess både med tanke på selve prosjektperioden og videreføringen av satsningsområdene i ettertid. "Ild-sjel-faktoren" er kanskje ikke mulig å fjerne. Det er kanskje heller ikke ønskelig. Personlig engasjement kan bidra til at prosjektets gjennomføring blir bedre og at sannsynligheten for videreføring av satsningsområdene økes.

De fleste skoler og barnehager gir uttrykk for at kommunen ikke har bidratt til at erfaringene fra prosjektdeltagerne blir delt med andre skoler eller barnehager i kommunen. Mange gir også uttrykk for at kommunen etter endt prosjektperiode ikke lenger gir spesiell oppfølging, selv om satsingsområdene er videreført av skolene og barnehagene. Videreføringen blir dermed mer avhengig av personlige interesser hos de som skal stå for videre implementering. Tilfeldigheter som utskiftninger av personalet kan få avgjørende betydning.

Vi har hatt lite utskifting på personalet og det har også hatt noe å si for at vi har klart å holde på friluftslivet.

De fleste skoler og barnehager savner etterutdanning. De peker på at prosjektperioden inneholdt en del slike tilbud, men at oppfølgingen fra egen kommune etter endt prosjekt har vært meget liten. Etter endt prosjektperiode, blir kurs innen disse satsningsområdene likestilt med andre kurstilbud..

Nå fikk vi tilbud om et skilek-kurs en ettermiddag. Det ble avlyst på grunn av været. Men det er ikke hvert år vi får kurstilbud.

Ansatte i skoler og barnehager opplever også i liten grad å ha blitt brukt som ressurspersoner i forhold til å spre prosjektets ideer til andre i kommunen.

I enkelte tilfeller har nok imidlertid framdrifta og innholdet i prosjekt vært så personavhengig at det har hindret gjennomføring og videreføring av prosjektet dersom ildsjelen forsvant. Et

eksempel på dette er når offentlige stillinger fjernes etter endt prosjektperiode. Dette viser seg å vanskeliggjøre en videreføring av prosjektsatsningen.

Implementering av daglig fysisk aktivitet i skolen må derfor ikke bli for avhengig av enkeltpersoner ved skolene der satsningen skal foregå.

3.3.2 Kompetanseheving

Kvaliteten på prosjektets innhold og organisering kan påvirke kompetansehevingen til prosjektdeltagerne. Kompetanseheving kan få betydning for videreføring av satsningsområder etter endt prosjektperiode. I barnehagesektoren finnes det et slikt eksempel på friluftslivsprosjekt som er videreført mye på grunn av kompetansehevingen prosjektet gav. Barnehagen selv påpeker at den lange prosjektperioden (tre år), gav et godt grunnlag for videreføring.

Prosjektet var veldig grundig. Det stilte krav til oss, for eksempel i forhold til skriftlig evaluering og rapportering. Det gjorde at vi ble nødt til å ta det på alvor.

Krav om underveisrapporter fra prosjektlederen, hjalp prosjektdeltagerne til å få struktur, til å føle forpliktelse og til å heve kompetansen. Slike krav om aktiv deltagelse ser dermed ut til å kunne fremme implementering og videreføring av prosjektets satsningsområder.

Videreføringen ser også ut til å ha sammenheng med involvering i prosjektets planlegging og skolering. Ved at barnehagen opplever målsetningen som sine egne, økes sannsynligheten for videreføring av mål ved revidering av planer. Videreføringen preges dermed av felles interesse og forpliktende planer.

Et grundig prosjekt gav også deltagerne ferdigheter og kunnskaper de dro nytte av i videreføringen.

Det var også en god del oppfølging og kursing av personalet. Fokuset var veldig på friluftsliv og i og med at vi var med i prosjektet, så var det forpliktende.

Prosjektet tilførte barnehagen gode kunnskaper innen satsningsområdet. Kunnskapene førte til at barnehagen følte seg tryggere i videreføringen av satsningsområdene. Videreføring av dette prosjektet ble dermed nært knyttet opp mot kompetansen prosjektet gav. Tre år gav også en begynnende tradisjon og kultur. Men mangel på faglig påfyll vil etter hvert merkes og kunne bli en begrensning for videre satsning.

Vi har klart å holde fast friluftsbiten, turgrupper, turaktiviteter og bruk av nærmiljøet. Men det jeg ser vi mangler er påfyll for å gå videre og for å tørre nye og mer spennende ting med ungene. Og det er avhengig av kurs og kompetanseheving, men det er også avhengig av ildsjeler.

Enkeltpersoners interesse og engasjement vil nok alltid kunne ha betydning i gjennomføring og videreføring av prosjekt. Men gjennom den tryggheten kompetanseheving kan sikre, reduseres "ildsjel-faktoren". Videreføringa av prosjektet kan dermed bli mindre personavhengig.

Noen ganger så er det kunnskapen og kompetansen og trua på seg selv som gjør at vi ikke setter i gang med nye ting. Det er på en måte det å kunne det, å tørre det og å ville det.

Slik kvalitet kan sikres ved et godt faglig innhold i prosjektet gjennom etterutdanning og kursing. Kurs bør ha krav til implementering i kursperioden. Dermed kan en over en treårsperiode starte en tradisjon og innføre en kultur.

3.3.3 Anlegg

Prosjektsatsningen i Nordland de siste 12-15 årene ser ut til å ha gitt utbygging av mange anlegg rettet mot fysisk aktivitet (Limstrand 2001). Også i dag fremhever kommunene og skolene utbygging av anlegg som et viktig bidrag for å legge til rette for fysisk aktivitet.

3.3.4 Planverk

Det kan synes som om en viktig faktor for videreføring av prosjektene er implementering av satsningen gjennom planer, det være seg kommunale planer, skolens planer eller barnhagenes planer.

Det kan synes som om tidligere prosjekt i ulik grad finnes igjen i dagens planarbeid. Noen kommuner mener det er lite eller ingen ting igjen av tidligere prosjekt. Andre påpeker en direkte sammenheng.

Kommunale planer ha som målsetting å legge til rette for tverretattlig samarbeid. Få kommuner fremhever imidlertid et sterkt og godt tverretattlig samarbeid. I enkelte tilfeller ser man at flere kommunale etater er involvert og at satsningen i et prosjekt sprer seg. I forbindelse med innføring av daglig fysisk aktivitet, synes implementeringserfaringer fra skole og barnehage mest interessant. Blant annet har det ved et tilfelle blitt startet opp et uteskole-prosjekt som en videreføring av at barnehagene i kommunen gjennomførte friluftslivsprosjekt. I dette tilfellet var kommunens administrasjon involvert i både barnehagens prosjekt og videreføringen til skolen.

Kommunale planer for nærmiljøanlegg synes å legge føringer for anleggsbygging. Kommunene ser også sammenhengen mellom egne planer og mulige eksterne tilskudd. I fremtiden vil kommunene vektlegge planer for fysisk aktivitet og naturopplevelse. I disse planene ser kommunene ut til å ønske samarbeid med skolene. Det synes dermed som om kommunene utarbeider planer som skal ha betydning for aktiviteter i kommunen.

En del prosjekt i Nordland har ført til politisk vedtatte kommunale planer. Gjennom slike planer ønsker kommunes øverste organer å sikre en videreføring av prosjektene satsningsområder. Det blir deretter kommunenes etater som får ansvaret med å implementere planene i praksis. Prosjekt i Nordland har vist at videreføring av satsningsområde i tidligere prosjekt til i dag, henger sammen med hvor godt satsningsområdene ble implementert i prosjektperioden. Dagens praksis, noe tid etter endt prosjektperiode, gir et delt bilde.

I barnehagen synes hovedtendensen å være at planverket er forpliktende i forhold til implementering. Ledelsens forutsetter at nye ansatte innordner seg planverket. Dette sikres ved at ledelsen informerer om satsningsområdet.

Det er viktig at nye ansatte vet hva vi satser på. Den driftsformer vi har er ikke noe som enkeltpersoner kan velge å velge bort.

Vi er en sånn type barnehage, og da går det ikke at enkeltpersoner skal komme inn og velge det bort eller begynne å jobbe for at barnehagen skal satse på noe annet. For da er det faktisk sånn at de jobber i feil barnehage.

Det synes dermed også som om barnehagen ved ansettelse av nytt personale, er bevisst på å tilsette personer med kompetanse og interesse innen det satsningsområdet barnehagen har. Barnehager opplever også at satsningsområdet påvirker hvem som søker jobb hos de.

Vi får søkere til nye jobber også ut fra at vi er en friluftsbarnehage.

I grunnskolen kan det synes som om implementeringen av satsningsområder fra prosjekt har hatt ulik suksess. Noen skoler har implementert prosjektets idé slik at eleven merker satsningen i sin hverdag også i dag. Dette synes å henge noe sammen med at satsingsområdene fra kommunale planer også finnes i skolens plan. Men satsning via skolens plan er i seg selv ikke tilstrekkelig. Det er også viktig for videreføringen at lærerne ved skolen føler seg forpliktet av skolens plan. Lærerne må synliggjøre skolens plan i egne planer. Nyansatte må også gjennomføre planene for skolen.

Det er ikke noe vi diskuterer. Det er sånn. Uteskole er viktig og det ligger inne i noen prosjekter der vi sier det skal være.

Ved slike skoler kan ikke hver enkelt lærer avgjøre om skolens satsningsområder skal være med i klassenes årsplaner og periodeplaner.

Vi har en plan som er styrende for alle. Og vi har innført fast arbeidstid hos oss for å sikre at alle sammen planlegger i lag slik at alle sammen vet hva de andre gjør. Vi har en felles ramme for prosjektene som vi realiserer. Man kjenner ikke bare overskrifta

og så planlegger man fritt resten. Det er fastlåst hvilke rammer og begrunnelser man har for de tingene man gjør i forhold til de prosjektene.

Det kan synes som om skoler med en ledelse som understreker og veileder lærerne i deres planarbeid for å sikre implementering av skolens satsningsområde, i større grad har klart å videreføre prosjektenes satsningsområder og sikret varig implementering.

Det kan også synes som om implementering og videreføring har vært best på småskoletrinnet og mellomtrinnet. Det kan også synes som om 1-10-skoler har best implementering på småskoletrinnet, mindre på mellomtrinnet og lite på ungdomstrinnet. For 1-7-skoler synes det som om det er mer likt for alle trinnene. Et eksempel kan være satsing på uteskole. Ved en skole har kommunale planer ført til egen uteskoleplan for 1. - 4.klasse. De andre trinnene har ikke uteskoleplaner. Undervisning utendørs på disse trinnene blir dermed ikke en del av skolens bevisste satsing, men mer personavhengig og tilfeldig. Ved denne skolen uttaler også ledelsen at de kommunale planer ikke har direkte betydning for skolens aktivitet. Ledelsen mener også at lærerne ved skolen ikke nødvendigvis føler seg forpliktet av kommunal planer.

Andre skoler har på tross av både kommunale planer ikke i særlig grad videreført satsningsområdene fra prosjekt de har vært med på. Dette synes særlig å gjelde for prosjekt på ungdomstrinnet.

Vi fikk inn i skoleplanen at 8.klasse skulle ha uteaktivitetene. Det er viktig at det er i skolens plan. Dette er mye mer forpliktene enn om det bare er læreren som har klassen som helt alene bestemmer. Man kan si at dette påla læreren på dette trinnet å gjennomføre dette. Det var slik frem til og med 2001.

I prosjektet var en av hensiktene å gi utedager et faglig innhold.

Det var naturlig å lage en lokal plan. Dette måtte vi gjøre for å unngå at dette ble en fortsettelse av sporadiske utedager der men ikke hadde noen planer for hva man skulle gjøre annet enn å gå ut. I planen var det ganske detaljert beskrevet hva vi skulle gjøre. Og med at vi tok skolefag, var det naturlig å planlegge konkrete aktiviteter.

Etter 2001 har bruk av uteskole blitt redusert.

Det er fortsatt i skolens plan men gjennomføringen er avhengig av lærerens kvalifikasjoner og interesser. Noen lærere mener de ikke er spreke nok til å gjennomføre dette.

Dagens praksis minner mye om situasjonen før prosjektet startet. Dagene består av aktiviteter mer rettet mot sosial kompetansetrening enn fag. Noen av disse dagene er også konkurransepreget.

Turene ute dekkes ikke opp i noe fag. Det er ikke noe fagrettede turer.

Læreren som i dag har dette klassetrinnet føler ikke at den kommunale planen forplikter i planlegginga av sin undervisning. Læreren føler at det kan ses bort fra denne planen.

Dermed er skolen mye tilbake til start. Både innholdet i og gjennomføringen av satsningsområdene fra kommunal planer er personlig avhengig av læreren. Ved denne skolen ser imidlertid ledelsen faresignalene:

Men nå er det på tide med en oppfølging for nå er det begynt å gli ut av planene. Nå står det ikke lenger i skolens plan at det skal gjøres, men nå er det en aktivitet som kan eller bør gjøres. Og da er det tilbake til før prosjektet startet, nemlig at det er mye opp til den enkelte lærer.

I disse tilfellene anses ikke kommunalt vedtatte planer som forpliktende for undervisningen. Slike oppfatninger finnes både blant lærere og i ledelsen. Både i ledelse og blant lærere er man klar over at kommunale planer finnes. Man kjenner også delvis til innholdet. Likevel uttales det at planene ikke føles forpliktende i forhold til undervisningen ved skolen. Implementering av satsningsområdene synes dermed å avhenge av den enkelte lærers interesser. På ungdomskoletrinnet synes det å også å være mindre tradisjon for at skolens ledelse veileder lærerne i deres planarbeid for å sikre implementering av skolens satsningsområde. Den kan synes som om implementeringen her i større grad er en privatsak for den enkelte lærer.

I dette tilfelle lagde en lærer ved skolen og ansatt ved kommunens oppvekst og kulturretat skolens og klassens plan for satsningsområdet sammen. Slikte samarbeidet om utvikling av

planer, kan bidra til at læreren får et eie-forhold til planen. I tilfeller der planer utarbeides på høyere nivå, kan det være større sjanse for at lærerne føler tvang og motvilje. Motivasjonen og engasjementet i gjennomføringen kan dermed påvirkes negativt.

I dette konkrete tilfellet var den ansatte i kulturetaten også utdannet lærer. Dette påpekes fra skolens side som en klar fordel.

Det hadde helt klart en betydning av at kulturetatens deltager i prosjektet var utdannet lærer fordi da visste han hva han snakket om.

Det kan dermed synes som samarbeid om innholdet i kommunale planer mellom de administrativt ansvarlige og de som skal gjennomføre planen i praksis er gunstig. Dersom skolen er arena for implementering, synes det som om skolene kan fortrekke og samarbeide med andre lærerutdannede, selv i tverretatlig samarbeid.

Samlet sett ser det ut til at videreføring og implementering av prosjekt er avhengig av en rekke planmessige faktorer. Først og fremst må det finnes en kommunal plan som gir føringer for skolens plan. Selve implementeringen synes imidlertid mye avhengig av lærerne. De må føle en forpliktelse i forhold til skolens plan slik at satsningsområder finnes i elevenes årsplaner og periodeplaner. Skolens ledelse må også sikre at lærerne følger opp denne forpliktelsen. Dersom lærerne selv kan velge om de vil følge kommunale planer og skolens planer, så synes det mer tilfeldig om elevene merker satsningen i undervisningen. Det synes viktig å unngå at implementeringen av satsningsområdene blir et privat valg for læreren.

3.3.5 Offentlige stillinger

Det kan synes som om mye av suksessen i gjennomføring av prosjekter er avhengig av en profesjonelt ansatt, ofte gjennom en offentlig finansiert stilling.

Et eksempel på dette kan være prosjektet Idrett som motor. Prosjektet hadde som målsetting å koble sammen frivillige organisasjoner (for eksempel den frivillige idretten) og offentlige etater i et bredt samarbeid. De steder der prosjektet lyktes, synes å ha felles en aktiv og

entusiastisk prosjektledelse, mer enn andre ansatte i kommunen eller personer i de frivillige organisasjonene (Hanssen og Sandvin 1995).

Det synes å være en felles oppfatning også i dag av at offentlig ansatte gir avgjørende bidrag til fysisk aktivitet. I en mindre kommune har nedskjæringer og nedbemanning medført en sammenslåing av kultur og skole til samme etat. Skole innebærer en del lovpålagte oppgaver og blir følgelig ofte prioritert. Dermed blir kommunes medvirkning til å skape og administrere fysisk aktivitet vesentlig redusert. Nye initiativ og videre drift av eksisterende tilbud overlates mye til de frivillige organisasjoner. I dag er inntrykket at I drett som motor i første rekke satte i gang prosesser som andre har overtatt etter hvert. De andre er ofte frivillige lag og foreninger.

Nå kan en jo innvende at nedskjæringer er bra samfunnsøkonomi siden det reduserer offentlige utgifter. Et sentralt spørsmål blir da om kvaliteten på tilbudene påvirkes av reduisering i offentlig støtte. Dette kan besvares ved å vise til kommuner der slike offentlige stillinger har vært nedlagt. I slike kommuner har den frivillige idretten kommet på banen og arbeidet hardt og intensivt for å opprette stillingene igjen. Idretten hevder at da stillingen forsvant, fikk det flere negative konsekvenser. Det kom ikke nye søknader om spillemidler. Idretten fikk ingen informasjon eller svar på henvendelser i kommunen. De kommunale planene ble ikke rullert, og idrettspolitiske spørsmål ble ikke behandlet. Følgende utsagn kan også illustrere hvor viktig stillingen vurderes å være:

Det er en forutsetning for at vi skal kunne gjennomføre de tiltakene som vi har at noen administrativt kan følge opp. Det er ikke sjanser å holde dette i gang uten en slik stilling.

I disse kommunene foregår mye aktivitet som et samarbeid mellom kommunen og frivillige organisasjoner. Den frivillige idretten fungerer som en iverksetter, mens offentlige ansatte organiserer og administrerer. Dette synes som en god organisering sett fra idrettens side. Det kan også synes som om det fysiske aktivitetsnivået faller når den profesjonelt ansatte faller fra samarbeidet.

Flere fremhever også viktigheten av en aktiv fylkeskommune. Prosjektmidler og initiativ fra fylkeskommunalt hold er et viktig bidrag for å starte nye prosjekter. Det påpekes også at støtte fra Fylkeskommunen hjelper for å prioritere fysisk aktivitet internt i egen kommune.

3.3.6 Skole og barnehage

I ungdomsskolen synes det som om elevene er noe fysisk aktive i skoletiden. Det er imidlertid et klart skille mellom de aktivitetene som er organiserte av skolen og aktiviteter som ungdommene organiserer helt på egen hånd (Limstrand 2003). Det kan også synes som om holdninger hos voksne i skolen (lærere, assistenter og lignende) har betydning. Dette gir et inntrykk av at skolene selv kan påvirke aktivitetsnivået i ungdomsskolen. Organiserte aktiviteter og engasjerte voksne vil kunne gi større aktivitet blant ungdommene.

Erfaringer fra prosjekt i Nordland viser at skoler har hatt meget gode erfaringer. Et eksempel på dette er bruk av uteområdene i undervisningen.

Og så er det dette med fagene. Vi opplever at opplevelsen med fagene er mye større, og de får en helt annen forståelse når vi har brukt nærmiljøet som læringsarena.

Vi er ikke i tvil om at den beste læringsarenaen for matematikk er ute.

Erfaringen viser at man gjennom uteundervisning får til faglige ting som man ikke fikk til inne. Utearenaen oppleves også som gunstig i forhold til å bedre elevenes sosiale kompetanse.

Også i ungdomsskolen har enkelte skoler gjort gode erfaringer.

Prosjektet var mye rettet mot naturfag. Dette var ikke et problem. Vi tok ikke temaene inn i klasserommet, vi tok de ute. Det falt helt naturlig. Det skulle bare mangle at det ikke var god kroppsøving å være ute i naturen. Norsk og samfunnsfag var heller ikke noe problem å forsvare. Det er heller ikke noe problem i dag heller.

Det påpekes likevel at god planlegging er en forutsetning for å ivareta fagligheten.

Jeg føler ikke at uteskole gikk på bekostning av det faglige. Det kommer helt an på hvilke planer man legger. Tvert i mot synes jeg det naturfagarbeidet som vi drev, gjorde faget mye mer interessant og levende for elevene som var med. Jeg tror ikke de lærte mindre, men tvert imot mer. For kroppsøving, norsk og samfunnsfag var det også helt klart positivt.

Det generelle inntrykket er likevel mer delt. I 1-10-skoler synes konflikten mellom faglig innhold og undervisning ute å ha større fokus enn på 1-7-skoler, også for 5. - 7. klasse. Alle synes enige om at undervisning utendørs er viktig og har klare fordeler. Men for 1-10-skolene virker det som om krav til faglig innhold ses på som et argument for å ta undervisningen inn i større grad enn på samme klassetrinn i 1-7-skoler.

Den praktiske gjennomføringen av prosjekt kan medføre omorganisering av tidsbruken. Et eksempel på dette er timeplantekniske utfordringer i skolen. En tidlig oppmerksomhet og løsning på slike organisatoriske problem vil kunne lette implementeringen av prosjektet betraktelig.

Jeg hadde de fleste fagene i klassen. Timeplanteknisk har det alltid vært et problem i ungdomskolen at det har vært for mange faglærere for at dette kunne fungere å være ute i en hel dag uten at det gikk ut over andre sine planer og fag. Vi tok dette med i planlegginga og avsatte en hel skoledag hver uke til ukeaktiviteter. Vi la fast inn to timer naturfag, en time norsk og samfunnsfag, to timer valgfag og en time kroppsøving.

Slike organisatoriske rokeringer oppleves som er forutsetning for at satsningen skal kunne gjennomføres i praksis.

Uten disse føringene har man en hemming med en gang. For å få til et slikt prosjekt må det legges føringene for timeplanen. Og disse føringene må legges før skoleåret starter.

3.3.7 Den frivillige idretten

Erfaringer fra Nordland har vist at den frivillige idretten med hell kan knyttes til prosjekt. Den frivillige idretten kan fremstå som en verdifull medspiler med verdifulle ressurser og sterkt engasjement. Dette tilsier at satsning på daglig fysisk aktivitet i skolen kan ha nytte av et konstruktivt samarbeid med den frivillige idretten.

Et konstruktivt samarbeid fordrer imidlertid et like muligheter til å bidra i prosjektet. Dette har ikke alltid vært tilfelle i prosjekt i Nordland. I noen tilfeller der den frivillige idretten har vært tilknyttet prosjekt i Nordland, synes det som om idretten ikke bidrar med lønnet arbeidskraft. Dette blir av idretten selv pekt på som en ulempe. I tidligere prosjekt har idretten samarbeidet med kommune og skole som har hatt ansatt folk til å jobbe mer med prosjektet enn de ulønnede fra idretten har kunnet gjøre. I en innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen kan dette misforholdet også oppstå. Skolene som involveres vil trolig sette av ressurser til dette arbeidet. Det synes derfor som om de frivillige idrettslag som tilknyttes prosjektet, bør tilføres ressurser slik at de kan delta som likeverdig part i samarbeidet.

3.3.8 Barna og ungdommene

Barnehagene synes å påvirkes av ungenes opplevelse av implementering av satsingsområdet. Positive barn ser ut til å lette videreføring.

Implementering av satsningsområder i skolen er sannsynligvis påvirket av elevens motivasjon. Elevenes innstilling til satsningsområdets plass i undervisninga vil også kunne påvirke videreføringen av prosjekter.

Grunnen til at dette ble videreført var både planverket, men også det at det spredde seg en entusiasme blant elevene. De første årene var det veldig stor entusiasme for at dette skulle fortsette.

Det synes derfor gunstig og skape entusiasme og positive innstilling hos de som er deltagere i et prosjekt. Gode erfaringer fra prosjektdeltagerne vil kunne gi positive forventninger til gjentagelse. Dette vil kunne lette en videreføring av prosjektets satsing.

3.3.9 Foreldre

Foreldrenes holding til gjennomføringen av prosjekt i skole og barnehage påpekes som relevant av flere tidligere prosjektdeltagere.

Foreldrene har vært veldig glad for at vi har holdt på turdagen.

Positive foreldre synes å lette implementering og videreføring av satsningsområdet.

Foreldrenes holdning kan ha større praktisk betydning i skolen enn i barnehagene. Dette skyldes at foreldre lettere kan velge barnehage ut fra satsningsområdene.

Det er veldig mange foreldre som sier at de søker vår barnehage bevisst fordi de ønsker at ungene skal være ute.

Foreldrene velger dermed i større grad barnhager som vektlegger områder foreldrene synes er viktig. De vil dermed ha en positiv holdning til satsningen.

I skolen er dette vanskeligere. Foreldrene synes ikke i samme grad å velge skole for sine barn ut fra skolens satsningsområde. I skolesammenheng synes også foreldrene å være mer opptatt av faglig innhold. Slik fokus synes også å bli mer merkbar jo eldre ungene blir. Enkelte skoler føler at deres satsing på undervisning utendørs blir kritisert av foreldre fordi dette går på bekostning av det faglige innholdet. Da er det kanskje et paradoks at skolene selv opplever slik undervisning som bedre faglig sett. Skolene opplever denne konflikten som enda vanskeligere siden nye signaler fra departementet synes å vektlegge mer tradisjonell fagdelt undervisning.

Både barnehager og skoler peker på at foreldrene har ulike prioriteringer også når det kommer til bekledning, utstyr og motivering for deltagelse.

Det er en blandet holdninger hos foreldre. For eksempel har ungdommene veldig ulik bekledning. Påfallende mange har også sykdom eller annen gyldig fraværsgrunn disse dagene.

Det kan nærmest synes som om noen foreldre, spesielt til elever i ungdomskolen, begrenser skolens satsning mer enn å bidra til gjennomføringen.

Andre foreldre oppleves som svært positive ved at de bidrar i organisering og gjennomføring.

Ivrige foreldre den gang hadde stor betydning. Det var viktig med tidlig info og planlegging i forhold til foreldre.

Det kan synes som om foreldresamarbeidet fungerer best der skolen tidlig involverer foreldrene i et konstruktivt samarbeid. I tilfeller der foreldrene er mer involvert oppleves foreldresamarbeidet som bedre.

Foreldre bør derfor vurderes som en viktig ressurs med verdifulle bidrag. Det blir viktig å knytte til seg disse ressursene tidlig og på en fullverdig måte. Et positivt samarbeid med foreldre kan også være viktig i forhold til motivering av elevene.

3.3.10 Økonomi

Prosjektdeltagerne fremhever ofte at de økonomiske tildelingene i prosjektperioden gav muligheter til innkjøp av nødvendig utstyr og annen fysisk tilrettelegging for aktivitet i satsningsområdet. Etter endt prosjekt kunne deltagerne fortsatt benytte denne tilretteleggingen.

Året etterpå nøt vi godt av utstyret vi hadde kjøpt for prosjektmidler.

Slik har prosjektene vært med å legge til rette for videreføring av satsningsområdene.

Økonomisk støtte til vanlig drift i prosjektperioden har i ulik grad blitt videreført etter endt prosjektperiode. Satsningsområder som har vært avhengig av driftsstøtte, har derfor vært mer utsatt i videreføringsfasen, enn satsninger som ikke krever slik støtte. En løsning for å sikre videre driftsstøtte har vært økonomiske tildelinger gjennom kommunale planer. Slike kommunale forpliktelser har sikret årlig tildeling av penger til gjennomføring av aktiviteter i satsningsområdene.

3.3.11 Helhetlig tenking

Implementering og videreføring av satsningsområder kan synes å ha sammenheng med en helhetlig profil. Et eksempel på dette er Bunkefloprosjektet i Sverige. Men det finnes et lignende eksempel ved en ungdomsskole i Nordland. Baktanken ved å delta i prosjekt ved denne skolen er ikke avgrenset til et prosjekt alene. Internt på skolen oppleves ikke prosjekt som enkeltprosjekt, men som en del av en større og mer helhetlig bevisst valgt satsning. Det helhetlige fokuset har også fått skolen til å innse at elevene må få mer enn bare faglig input.

Ved denne skolen synes sosial kompetanse å være den helhetlige satsningen.

Alle disse er en del av en helhet. Og det gikk rett og slett på hvordan man skulle få en sosialt godt rustet elevflokk her. Hva måtte vi som voksenpersoner gjøre, og hva måtte rent fysisk tilrettelegges, hva slags holdningskampanjer ville vi kjøre osv.

I denne sammenhengen ser også skolen viktigheten av elevmedvirkning.

Det første vi gjorde var å se på elevenes medvirkning i skolehverdagen. Hva slags rolle har elevene gjennom sitt elevråd og hva slags tiltak kan vi sette i gang for å fokusere på det?

Dette viser at en helhetlig satsning også må inneholde et bevisst valg av menneskesyn. Ved denne skolen har ledelsen valgt å se på elever, ansatte og foreldre som ressurser.

Ledelsen synes meget bevisst på at initiativ fra foreldre, ansatte og elever mottas positivt og tas på alvor. Skolens ledelse har bl.a. involvert foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) i prosjekter. For ledelsen er det også viktig at elever involveres i alle prosjekt av en viss størrelse. Slik har flere initiativ knyttet sammen elevmedvirkning og sosial kompetanse.

Både de ansatte og elevene opplevde de første prosjekter ved skolen som en suksess. Dette medførte at elevmedvirkning og sosial kompetanse fikk positivt fokus ved hele skolen. I dag opplever ledelsen at de fleste på skolen trekker i samme retning og har samme mening om hva skolens profil og satsingsområde skal være.

Et eksempel fra denne skolen på utenomfaglige prosjekt knyttet til sosial kompetanse, er skolens satsning på ernæring. Opprinnelig var dette prosjektet mye knyttet opp til fordelene ved god ernæring. Prosjektet har imidlertid utviklet seg til å bli et sosiale tiltak i større grad en skolen trodde i starten.

Skolen har også her hatt fordel av sitt fokus på medvirkning fordi samarbeid med foreldre og partnerskapsbedrifter sikrer den økonomiske basisen i prosjekt.

Skolen har ansatt en miljøarbeider. Ledelsen vurderer miljøarbeideren som en sentral person satsningen.

Det var for oss et scoop. Jeg lagde en arbeidsinstruks og i den lå det veldig mye om elevmedvirkning, engasjement og aktivitet.

Ved at skolens ledelse utarbeidet arbeidsinstruks, ble miljøarbeideren dermed enda en faktor innlemmet i skolens helhetlige satsning. Miljøarbeideren er i dag involvert i prosjekt knyttet til ernæring og fysisk aktivitet – og dermed til utvikling av sosial kompetanse og elevmedvirkning. Uten miljøarbeideren anser skolen det som vanskeligere å gjennomføre disse prosjektene i praksis. Miljøarbeideren fungerer også som kontaktperson for elevrådet ved skolen.

Skolens satsning på fysisk aktivitet synes å bygge på en bevisst holdning om at fysisk aktivitet har en viktig verdi. Dette kan ha sammenheng med statusen til kroppsøvingfaget ved skolen. Generelt synes ikke kroppsøvingfaget å være et høystatusfag i den norske skolen. Tvert i mot synes kroppsøving generelt å være et fag med lav status. Denne skolen har imidlertid tidligere vært igjennom etterutdanningskurs og planarbeidskurs med fokus på kroppsøving, noe som kan ha bidratt til at dette faget har relativt høy status her. Det kan dermed synes som skolen har forståelse for sammenheng mellom riktig ernæring, fysisk aktivitet og faglig input. Denne forståelsen har medført en bevisst satsning og vilje til å endre praksis og organisering.

Skolen mener daglig fysisk aktivitet er et viktig bidrag til satsningsområdet. På den ene siden vil fysisk aktivitet i seg selv bidra til sosial kompetanse. I tillegg etterstrebes elevmedvirkning ved at aktivitetene i stor grad organiseres og ledes av elevene selv. Skolen velger selv ut disse

”leder”-elevene. Elevene kjennetegnes ved at de blir sett opp til, er ressurssterke og elever som kan videreføre skolens ideologi. Elevene driver gjerne også idrett, men ikke på høyt nivå.

I videreføringen av elevmedvirkning og sosial kompetanse, peker skolen på viktigheten av evaluering og særlig en grundig analyse av slik evaluering. Skolens ledelse understreker også at skolen må ha et bevisst verdigrunnlag.

Vi må ha en ide om hvorfor vi er her. Hva er en god skole? Det er egentlig ikke noe problem å drive en skole hvis vi bare lar den gå. Men en god skole...

Skolens ledelse ser også ansvaret og verdien i å skape og vedlikeholde entusiasmen.

Jeg bruker mye tid på å prate med folk.

Ledelsen er ikke nødvendigvis like entusiastisk til alle prosjekt, men understreker viktigheten av å ikke være til hinder for prosjekt. Ledelsens holding synes å være at ideer gjerne må prøves ut uten frykt for å gjøre feil. Dette bunner kanskje i det bevisst valgte menneskesynet. Men det er også viktig siden skolen er klar over hvor viktig enkeltperosner kan være for implementering og videreføring av prosjekt

Vi har vært veldig fornøyd med folk. Og at ting er personavhengig, det vet vi.

Skolen ser med andre ord ut til å være bevist på ildsjel-faktoren. Personlig engasjement er viktig og blir vedrsatt og vedlikeholdt. Likevel synes skolens ledelse å være klar over at ildsjelene er skjøre dersom de blir eneste fundament i implementeringen av skolens satsning. Ildsjeler kan forvinne. Dersom satsningen hviler på ildsjelen alene, vil satsningen forsvinne med ildsjelen. Denne faren motvirkes ved at skolens ledelse er engasjert i satsningen. Videreføring og varig implementering av satsningen i skolen er derfor mye avhengig av at skolens ledelse har interesse og engasjement for prosjektets satsning.

4 SAMMENFATNING OG TILRÅDINGER

Sammenfatning og tilråding er ment som en oppsummering av de funn rapporten har kommet frem til i litteraturgjennomgang og intervju.

4.1 Sammenfatning

Sammenfattet kan denne rapporten deles inn i to hovedkategorier – hvorfor innføre daglig fysisk aktivitet i skolen og hvordan innføre daglig fysisk aktivitet i skolen

Hvorfor innføre daglig fysisk aktivitet i skolen

Det kan argumenteres for daglig fysisk aktivitet i skolen, fordi dette vil ha en del positive effekter og nytteverdi. Daglig fysisk aktivitet vil bedre barn og unges generelle fysiske form, mentale helse og stressmestring. Slik aktivitet vil sannsynligvis også føre til en mer positiv holdning til fysisk aktivitet. Holdningsendringen kan sannsynligvis føre til livsstilsendring og mer fysisk aktivitet også i fritiden. Dette synes viktig for barn som allerede har en relativt inaktiv fritid, men særlig viktig for forbygging av inaktivitet blant ungdom. Endret holdning til fysisk aktivitet er også viktig i forhold til adferdsendring i et livslangt perspektiv.

Daglig fysisk aktivitet i skolen vil også muligens ha nytteverdi ved at elevenes adferd i klasseromsundervisning bedres samt at muligens det bedrer lesing, skriving og regning.

Det kan også argumenteres for daglig fysisk aktivitet i skolen ut fra offentlige dokumenter og pålegg. En rekke storingsmeldinger tilsier en satsning på daglig fysisk aktivitet i skolen. Norges idrettsforbund ønsker også en slik satsning. Særlig relevant synes også læreplanverket for grunnskolen (1-97) å være som en begrunnelse for satsning på fysisk aktivitet i nettopp skolen.

Hvordan innføre daglig fysisk aktivitet i skolen

Det synes sentral for implementering av en slik satsning å fokusere på en helhetlig tenkning og skolens egenart som arena.

En helhetlig tenkning innebærer et bevist valg av menneskesyn. Det synes som om holdninger og respekt til medmennesker er avgjørende for reelt og konstruktivt samarbeid. Alle deltagerne i satsningen må føle medvirkning. Dette innebærer blant annet at foreldre, lærere samt barn og unge i skolen må få rett til reell medbestemme. Obligatorikk er dermed ugunstig. Obligatorikk øker også sjansen for negative holdninger blant barn og unge. Positive holdninger og engasjement blant deltagerne i en satsning synes meget sentralt for implementeringen.

Positivt samarbeid med foreldre er meget viktig. Foreldre må ses på som en viktig ressurs i forbindelse med innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen. Det sikres best ved at foreldre involveres tidlig i satsningen og de opplever samarbeidet som konstruktivt. Positive og engasjerte foreldrene, kan bidra med verdifull kunnskap og erfaring. De kan også bidra til positive og engasjerte barn og unge.

Selve implementeringen i skolen er imidlertid opp til læreren. Lærerens engasjement virker smittende på prosjektets deltagere – unge og barn i skolen. Læreren er også med å sikre at aktivitetene i satsningen er organiserte. Dette er viktig siden organiserte aktiviteter har større deltagelse enn uorganiserte aktiviteter. Læreren synes dermed som den viktigste enkeltfaktoren. Lærermedvirkning blir dermed også viktig. I forbindelse med implementering av daglig fysisk aktivitet i skolen, må derfor lærerne være med å utarbeide kommunale planer og skolens plan. Slik medvirkning kan gi læreren et eie-forhold til satsningen. Er slikt eie-forhold øker sannsynligheten for at satsningen synes på års- og periodeplaner læreren lager for klassen.

De kommunale planene må pålegge skolene og innføre og videreføre satsing på daglig fysisk aktivitet. Planene må også forplikte kommunene til økonomiske bidrag som sikrer både implementering og videreføring.

Denne rapporten avdekker at ledelse og lærere ved skoler i Nordland kan anse kommunale planer og skolens plan som uforpliktende. Dette kan bety at satsningen er overlatt til tilfeldigheter. I implementering av daglig fysisk aktivitet i skolen blir det dermed viktig at skolens ledelse er pådrivere. Særlig på ungdomsskoletrinnet ser det ut til at skolens ledelse ikke i sterk nok grad kvalitetssikrer elevenes læring ved å understøtte og skolens satsning og veilede lærere i planarbeid.

Implementering og videreføring av daglig fysisk aktivitet i skolen ser også ut til å kunne henge sammen med etterutdanning av lærere. Prosjekt i skolen bør inneholde etterutdanning av lærerne. Denne utdanningen bør være forpliktende og kreve implementering på egne elever. Etterutdanning av lærere kan også gi fysisk aktivitet og kroppsøving en statusheving som øker engasjementet til daglig fysisk aktivitet i skolen. Dette kan lette implementeringen.

For at daglig fysisk aktivitet skal kunne innføres i skolen, bør også timeplanmessige forhold tilrettelegges så raskt som mulig. Praktiske og organisatoriske vanskeligheter kan med dette tidlig oppdages og elimineres. Med dette kan fokus i større grad rettes mot det faglige innholdet i aktivitetene istedenfor praktiske vanskeligheter.

Skolefokus på en satsning betyr et samarbeid med skolen. Skolen som arena kan oppleves som noe lukket av utenforstående. Dette bekreftes av funn i denne rapporten. En satsning på daglig fysisk aktivitet i skolen fordrer gjensidig samarbeid mellom partene i samarbeidet. Dette betyr at skolen må få oppslutning og støtte. Det betyr også at skolens ledelse og lærere må forplikte seg til å lage og implementere planer innen satsningsområdet.

Den frivillige idretten må tas med i implementeringen av daglig fysisk aktivitet i skolen. Idretten må oppleve at samarbeidet gir reell medvirkning. Dette betyr bl.a. at den frivillige idretten må tilføres ressurser tilsvarende det andre parter i samarbeidet bruker.

4.2 Tilrådinger

Ut fra de funn rapporten har beskrevet, bør det være mulig å skissere følgende tilrådinger:

- Det bør innføres daglig fysisk aktivitet i skolen fordi det vil ha flere positive effekter for skolen som arena. Daglig fysisk aktivitet er også i tråd med en rekke politiske og offentlige dokument.
- Innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen må gjennomsyres av et menneskesyn som vektlegger inkludering og reell medbestemmelse for alle impliserte parter. Et slikt jevnbyrdig samarbeid betinger tilførsel av tilstrekkelige økonomiske ressurser til alle parter i satsningen.

- Innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen må vektlegge positive og entusiastiske deltagere. Dette betyr at inkluderende og positive sosiale miljøet må vektlegges. Obligatorikk bør unngås. Skolenes autoritet må støttes.
- Innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen må synliggjøres i kommunale planer. Planene må sikre økonomi til både implementering og videreføring. De kommunale planene må også forplikte skolene til så vel implementering som videreføring.
- Innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen må synliggjøres i skolens planer og klassenes planer. Skolens ledelse og lærere må forplikte seg til implementering og videreføring. Lærerne må sikres etterutdanning.
- Dersom innføring av daglig fysisk aktivitet i skolen skal inkludere den frivillige idretten, så må idretten sikres reell medbestemmelse.

Referanser

Bunkeflomodellens nettsted: www.bunkeflomodellen.com

Ekeland, E., L. Larun, G. Jamtvedt og L. Nordheim (2003): *Hvordan fremme fysisk aktivitet hos skolebarn*. Oslo: Sosial og helsedirektoratet

Ericsson, I. (2003): Motorikk, konsentrasjonsfôrmaåga och skolprestasjoner. En intervensjonsstudie i skolår 1-3. *Malmö studies in educational sciences ; No. 6*. Avhandling (doktorgrad). Lunds universitet

Gundersen, K.A. og P.E. Mjaavatn (2003): Barn – bevegelse – oppvekst. En modell for en aktiv skolehverdag 1. - 4.klasse. *Kroppsøving nr 6*.

Gårdsell, P. (2003): Men barnen måste vara viktigare! *Kroppsøving 4*.

Hanssen, J.I. og J. T. Sandvin (1995): *Idrett som motor: med kommunalt drivstoff*. Bodø: Nordlandsforskning. NF-rapport; nr. 19/95

Holme, I.M. og B.K. Solvang (1993): *Metodevalg og metodebruk*. Oslo: Tano.

Kvale, S. (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Ad Notam Gyldendal.

Lagestad, P. (2003): *Rapport fra brukerundersøkelse av FYSAK Nordland*. Bodø: Nordland fylkeskommune, Kulturetaten

Limstrand, T. (2001): *Uteaktivitet i grunnskolen – realiteter og utfordringer*. Hovedfagsoppgave. Oslo: NIH

Limstrand, T (2003): *Tarzan eller sytpeis? En undersøkelse om fysisk aktivitet på ungdomsskolen*. Bodø: Nordland fylkeskommune

Lindhom, G. (1992): *Skolgårdar. Betydelsen av platsers egenskaper för utomhusaktiviteter vid skolor*. Institutionen för landskapsplanering, Sveriges lantbruksuniversitet ; 92:7

Lunde, G.A. (2000): *Uteskole – fra ide til praksis. En kvalitativ fremstilling av uteskole – fra ide til praktisk gjennomføring på fire grunnskoler*. Oslo: NIH

Mjaavatn, P.E. og J.-O. Skisland (2003a): *Fysisk aktivitet i skolehverdagen*. Rapport forebyggingsdivisjonen. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet. Avdeling for fysisk aktivitet

Mjaavatn, P.E. og J.-O. Skisland (2003b): *Fysisk aktivitet i skolehverdagen. Momenter fra en litteraturgjennomgang*. *Kroppsøving 6*

Nagy, K. (1995): *Friluftsliv fra barnsben av*. Prosjektrapport. Bodø: Fylkesmannen i Nordland, Miljøvern avdelingen.

Rønning, W (2002): *Kom(mer) dokk(er) ut? Evaluering av "Ut er in"*. Bodø: Nordlandsforskning

- Säfenbom, r., A. Gjerskaug og S.-A. M. Larsen (2003): *IL@skolen. En evaluering av effekt og prosess*. NIH, Senter for oppdragsforskning og kunnskapsbaserte tjenester. Oslo
- Tudor-Locke, C., B.E. Ainswort og B.M. Popkin (2002): Active commuting to school. An overlooked source of childrens' physical activity?. *Sports medicine*. Auckland
- Vinje, P. (1996): *Friluftsetting i skole – et prosjekt med friluftsetting undervisning i Nesna kommune*. Høgskolen i Nesna. Skriftserie 49
- Aasbø, H. (2002): Late elever må ha kortere skoletimer. *Norsk idrett*: Organ for Norges idrettsforbund. Oslo

Fredrikke – Organ for FoU-publikasjoner – Høgskolen i Nesna

Fredrikke er en skriftserie for mindre omfangsrige rapporter, artikler o.a som produseres blant personalet ved Høgskolen i Nesna. Skriftserien er også åpen for arbeider fra høgskolens øvingslærere og studenter.

Hovedmålet for skriftserien er ekstern publisering av Høgskolen i Nesnas FoU-virksomhet. Høgskolen har ikke redaksjonelt ansvar for det faglige innholdet.

Redaksjon

Hovedbibliotekar

Trykk

Høgskolen i Nesna

Omslag

Grafisk design: Agnieszka B. Jarvoll

Trykk: Offset Nord, Bodø

Opplag

Etter behov

Adresse

Høgskolen i Nesna

8701 NESNA

Tlf.: 75 05 78 00 (sentralbord)

Fax: 75 05 79 00

E-postmottak: ninfo@hinesna.no

Oversikt utgivelser Fredrikke

Hefter kan bestilles hos Høgskolen i Nesna, 8700 Nesna, telefon 75 05 78 00

Bestilling via Internett: http://www.hinesna.no/bibliotek/component/option,com_mosforms/mosform,1/Itemid,61/

Nr.	Tittel/forfatter/utgitt	Pris
<u>2005/6</u>	Praksisorientert lærerutdanning : presentasjon og evaluering av Dalu 2003 (rapport 1 og 2) / Hallstein Hegerholm	145,-
<u>2005/5</u>	Kjønnsrelatert mobbing i skolen : utfordringer for lærarprofesjonen / Arna Meisfjord	30,-
<u>2005/4</u>	Deltids allmennlærerutdanning : opplæringsboka som verktøy i praksisfeltet (2.utg) / Patrick Murphy	45,-
<u>2005/3</u>	Om styrking av samisk språk og identitet med vekt på Helgeland og Västerbotten : rapport fra seminar i Hattfjelldal 27.-28.januar 2005 / Knut Berntsen (red.)	60,-
<u>2005/2</u>	Norsk som minoritetsspråk – i historisk- og læringsperspektiv / Harald Nilsen (red.)	75,-
<u>2005/1</u>	Mobbing i skolen : årsaker, forekomst og tiltak / Oddbjørn Knutsen	55,-
<u>2004/13</u>	IKT skaper både variasjon og læring / Per Arne Godejord	30,-
<u>2004/12</u>	Deltids allmennlærerutdanning : opplæringsboka som verktøy i praksisfeltet / Patrick Murphy	45,-
<u>2004/11</u>	www.fruktkurven.no : systemering och utveckling av ett webbaserat abonnemang system / Peter Östbergh	90,-
<u>2004/10</u>	Utvikling av studentenes reflekterte og praksisrelaterte læring / Elsa Løfsnæs	90,-
<u>2004/9</u>	Utvärdering av IT och lärkulturer : ett samarbetsprojekt mellan Umeå Universitet och Høgskolen i Nesna / Peter Östbergh, Laila Johansen og Peter Bergström	85,-
<u>2004/8</u>	Med sparsomme midler og uklare odds : oppfølgingstilbud for nyutdanna lærere / Harald Nilsen og Knut Knutsen	100,-
<u>2004/7</u>	Prosessen bak det å ta i bruk mappe som pedagogikk og vurderingsform / Tom Erik N. Holteng og Hallstein Hegerholm	60,-
<u>2004/6</u>	Utdanning og forskning innenfor samiske miljø på Helgeland og Västerbotten : rapport fra seminar i Hattfjelldal 22. – 23.januar 2004 / Knut Berntsen (red.)	70,-
<u>2004/5</u>	Behov for kompetanseheving innenfor reiselivsnæringa på Helgeland / Knut Berntsen og Ole Johan Ulriksen	35,-
<u>2004/4</u>	Evaluering av databasert undervisning av 3Bi ved Sandnessjøen videregående skole / Johannes Tveita	20,-
<u>2004/3</u>	Skolens verdigrunnlag i et rawlsiansk perspektiv / Ole Henrik Borchgrevink Hansen	25,-
<u>2004/2</u>	Multiplikasjon i småskole og på mellomtrinnet / Bente Solbakken (red.)	45,-
<u>2004/1</u>	Humanistisk eklektisme i spesialpedagogisk rådgivning / Oddbjørn Knutsen	45,-
<u>2003/9</u>	RedBull NonStop 2002 : utveckling av et web-baserat resultatrapporteringsystem för en 24 timmars mountainbike tävling / Peter Östbergh	50,-
<u>2003/8</u>	"Kan du tenke deg å jobbe for Høgskolen i Bodø" : om Høgskolen i Nesnas etablering av informatikkutdanning i Mo i Rana / Geir Borkvik	25,-
<u>2003/7</u>	Lærerutdannere i praksisfeltet : hospitering i barnehage og grunnskole / Oddbjørn Knutsen (red.)	55,-

<u>2003/6</u>	Teori og praksis i lærerutdanning / Hallstein Hegerholm	50,-
<u>2003/5</u>	Nye perspektiver på undervisning og læring : nødvendige forskende aksjoner med mål om bidrag av utvidet innhold i lærerutdanningen / Jan Birger Johansen	30,-
<u>2003/4</u>	"Se tennene!" : barnetegning – en skatt og et slags spor / Nina Scott Frisch	35,-
<u>2003/3</u>	Responsgrupper : en studie av elevrespons og gruppekultur - norsk i 10.klasse våren 2003 Korgen sentralskole / Harald Nilsen	80,-
<u>2003/2</u>	Informasjonskompetanse i dokumentasjonsvitenskapelig perspektiv / Ingvill Dahl	40,-
<u>2003/1</u>	"Det handler om å lykkes i å omgås andre" : evalueringsrapport fra et utviklingsprosjekt om atferdsvansker, pedagogisk ledelse og sosial kompetanse i barnehager og skoler i Rana, Hemnes og Nesna kommuner i perioden 1999-2002 / Per Amundsen	80,-
<u>2002/1</u>	Augustins rolle i Albert Camus' Pesten / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/6</u>	Etniske minoritetsrettigheter og det liberale nøytralitetsidealet / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/4</u>	Evaluering av prosjekt "Skolen som grendesentrum" / Anita Berg-Olsen og Oddbjørn Knutsen	70,-
<u>2001/3</u>	Fra Akropolis til Epidaurus / Tor-Helge Allern	40,-
<u>2001/2</u>	Hvordan organisere læreprosessen i høyere utdanning? / Erik Bratland	45,-
<u>2001/1</u>	Mjøs-utvalget og Høgskolen i Nesna : perspektiver og strategiske veivalg / Erik Bratland	30,-
<u>2000/11</u>	Implementering av LU98 / Knut Knutsen	120,-
<u>2000/9</u>	Moralsk ansvar, usikkerhet og fremtidige generasjoner / Kristian Skagen Ekeli	40,-
<u>2000/8</u>	Er dagens utdanningsforskning basert på behavioristisk tenkning? : drøfting av TIMSS' læreplanmodell fra et matematikdidaktisk synspunkt / Eli Haug	90,-
<u>2000/7</u>	Sosiale bevegelser og modernisering : den kommunikative utfordring / Erik Bratland	50,-
<u>2000/6</u>	Fådeltskolen - "Mål og Mé" / Erling Gården og Gude Mathisen	60,-
<u>2000/4</u>	Bidrar media til en ironisk pseudo-offentlighet eller til en revitalisering av offentligheten? / Erik Bratland	40,-
<u>2000/3</u>	FoU-virksomheten ved Høgskolen i Nesna : årsmelding 1998 / Hanne Davidsen, Tor Dybo og Tom Klepaker	35,-
<u>2000/2</u>	Maleren Hans Johan Fredrik Berg / Ann Falahat og Svein Laumann	150,-
<u>2000/1</u>	TIMSS-undersøkelsen i et likestillingsperspektiv : refleksjoner rundt dagens utdanningssektor og visjoner om fremtiden / Eli Haug.	30,-
<u>1999/2</u>	Kjønn og interesse for IT i videregående skole / Geir Borkvik og Bjørn Holstad	20,-
<u>1999/1</u>	Fortellingens mange muligheter : fortellingsdidaktikk med analyseeksempel / Inga Marie Haddal Holten og Helge Ridderstrøm.	70,-